

FAUNA I MITOLOGIA AL PIRINEU

L'imaginari col·lectiu del Pirineu té en la fauna del territori una font inesgotable d'històries fantàstiques en les quals els animals de la muntanya sovint assumeixen rols propis dels humans. En altres ocasions, experimenten sorprenents mutacions o són la causa de la desgràcia de tota una família. El component tràgic acostuma a ser inherent a les llegendes amb protagonistes animals, si bé també és cert que alguns cops hi apareix una patina d'humor i sornegueria.

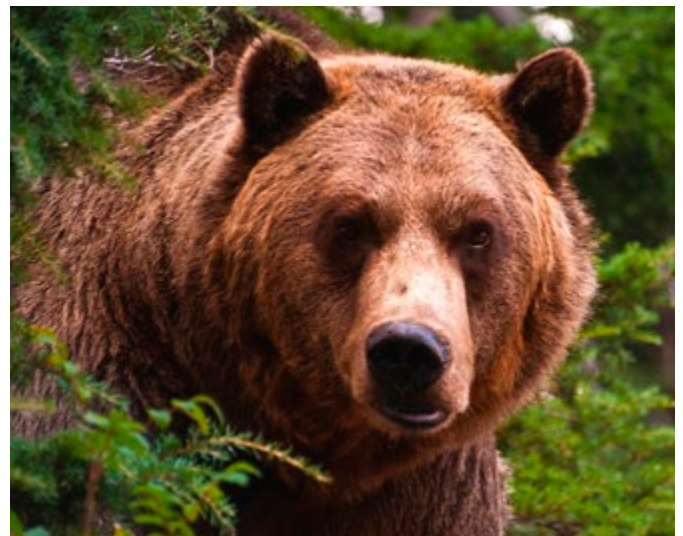
ELS ANIMALS QUE MÉS APAREIXEN EN LES LLEGENDES PIRINENQUES SÓN L'ÓS, EL LLOP I LA SERP, PERÒ MOLTS ALTRES ANIMALS FORMEN PART DE LA FAUNA DE LA MITOLOGIA PIRINENCA

Des de temps antics, l'ésser humà ha establert una divisió entre els animals: hi ha animals bons i animals dolents. Aquí observem una concepció plenament dualista de la natura i de la vida: el bé i el mal. Els animals bons han estat creats per Déu, mentre que el diable ha fet els animals dolents. Cada animal bo creat per Déu té la seva corresponent rèplica diabòlica. Així per exemple, i com veurem més endavant, quan Nostre Senyor acaba de crear el colom, el diable corre a fer el corb; tan bon punt el Pare celestial ha enllestit el gos, el maligne es posa a crear el gat; si Déu fa la granota, el diable fa el gripau. I així podríem anar desgranant parelles i parelles de dualitats faunístiques.

Els animals que més apareixen en les llegendes pirinenques són l'ós, el llop i la serp, però molts altres animals formen part de la fauna de la mitologia pirinenca, cadascun dels quals amb un comportament molt similar en les diverses llegendes que han arribat fins als temps actuals, encara que siguin procedents de llocs força allunyats l'un de l'altre.

Veurem primer animals diguem-ne normals, és a dir, amb una aparença física idèntica a qualsevol exemplar de la seva espècie, però que tenen comportaments que entronquen amb la màgia, la bruixeria i les supersticions, i que deriven en la juxtaposició de paganisme i cristianisme. Cap al final, presentarem alguns animals pròpiament mitològics, allò que en podríem anomenar el bestiar pirinenc, éssers que són fruit d'inversemblants creuaments d'espècies o bé que són part home o dona, i part bèstia.

De l'ós es diu que els seus orígens es troben en un home maleït, que va ser condemnat a errar pel món en el cos d'aquest plantígrad. El seu caminar sobre dues potes en delataria l'origen humà. Tot i que avui en dia pateix el rebuig de molta gent de muntanya, antigament havia estat un animal molt respectat. Els pirinencs d'abans deien que si l'ós matava una ovella, era perquè no tenia a l'abast altres aliments per apaivagar la gana, i que només en matava una i prou. Curiosament, els pirinencs de temps antics s'havien referit a aquest animal gairebé sempre en femení: l'óssa. Informació d'interès: si mai us trobeu un ós, o una óssa, feu com si no l'haguéssiu vist i passeu de llarg: la fera farà el mateix. Però per res del món la mireu als ulls, perquè us podríeu quedar muts per uns quants dies o potser no faríeu res de bo la resta de la vostra vida. Aquesta, si més no, era la creença popular.

Fotografies cedides per Isidre Domenjó

La llegenda de l'óssa Farrera ens situa al poble de Lles-sui, al Pallars Sobirà. Es veu que l'hereu de casa Camp era a treballar a les Bordes, una partida de terra a dues hores llargues del poble. De tornada, va entreveure una óssa. Abans que la bèstia pogués adonar-se de la seva presència, l'home es va estirar al mig del camí fent el mort. “Com que aquestes feres de carn morta no en mengen, em deixarà tranquil”, va pensar. L'óssa va arribar fins a ell, el va ensumar, el va tustar dos o tres vegades amb una de les potes del davant i, per assegurar-se que era mort, se li va pixar al damunt. L'home, quiet.

L'animal finalment enfilà costa amunt i va començar a fer rodolar pedres al camí amb la intenció d'enterrar el mort perquè no fes pudor. Ràpidament, l'home es va alçar i es va allunyar del lloc com un llamp, sense fer soroll. Un bon tros més enllà, en veure's fora de perill, va voler burlar-se de la fera, que continuava fent baixar rocs, i li va cridar ben fort:

*Óssa Farrera! Óssa Farrera!
Baixa del cap d'Arquer
per pelar bastons d'avellaner.*

Es va fer un silenci absolut. Tot seguit, l'óssa, enfurismada i amb l'orgull ferit, es va posar a perseguir l'hereu de cal Camp, que va córrer cames ajudeu-me cap al poble. L'óssa cada cop era més a prop d'ell, fins que, finalment, l'home va poder arribar a casa. Però ben just li va anar, perquè, en tancar la porta, l'óssa encara va ser a temps de fer-li una esgarrapada al taló.

El **llop**. Al seu llibre *Muntanyes maleïdes*, Pep Coll, fent-se seu el sentir de generacions i generacions de pirinencs, defineix el llop com “la fera més salvatge i acarnissada que Déu ha creat”. El llop ha estat de sempre el gran enemic dels pastors. L'atac de la fera al ramat podia ocasionar gran pèrdues econòmiques: no només n'eren víctimes les ovelles a qui podia clavar els ullals, sinó també aquelles que, embogides pel pànic, morien estimbades o es perdien per sempre més en les profunditats del bosc. Tanmateix, el llop té el seu punt feble, com, segons la tradició, van poder comprovar diversos músics del Pirineu. Aquest seria el cas del buner d'Andorra la Vella que el jovent de Pal havia llogat per Sant Climent, el dia de la Festa Major. L'home va sortir de casa a posta de sol i va travessar, encara amb claror de dia, l'engorjat de la Glera. Poc més amunt de la Massana, quan ja era ben de nit, va començar a sentir uns udols sospitosos. Al cap de poca estona, els seus pitjors temors es van complir: quatre o cinc llops van aparèixer entre la foscor, amenaçadors. El músic es va posar a córrer cames ajudeu-me fins que va poder arribar a la cabana de Xixerella, però la porta era tancada. No li va quedar cap més alternativa que enfilarse a la teulada. Quan ho anava a fer, però, va trepitjar sense voler una de les bosses de la buna que, com que encara tenia una mica de vent en el seu interior, va emetre un so greu. En sentir-lo, els llops es van parar de cop. Sorprès, el buner va començar a bufar per omplir de vent tot l'instrument i es va posar a tocar una melodia al mateix temps que reprenia el camí. Els llops el van anar seguint mansament, fins que, a les envistes de Pal, van girar cua i se'n van tornar bosc endins. Quan va arribar al poble,

ja no li quedava bufera. “És que he hagut de tocar tot el camí per a uns balladors molt exigents que m'han acompanyat tota l'estona”, es va disculpar.

Una altra manera de tenir els llops a ratlla és la que es van empescar un home de Bescaran que, en trobar-se'ls davant per davant, es va desfer la faixa de color vermell que duia entortolligada i la va anar arrossegant, tot bellugant-la mentre fugia. Els llops, pensant-se que la faixa en moviment era una llengua de foc, van tocar el dos. Aquesta llegenda la recull Rosalia Pantebre al seu llibre *Bescaran*. La mateixa autora, en un altre llibre, *Per temps vell, al Pirineu*, relata un episodi del qual encara se'n guarda record al poble d'Ansovell i que va ser protagonitzat per un gos de cal Saurina que va tenir la valentia d'enfrontar-se als llops i fer-los fugir. Fins i tot en va acampar un fins a l'altra banda del Cadí, concretament fins a Tuixent, on la fera va ser abatuda a trets pels homes del poble.

La **serp** és considerada pels pirinencs com un animal ambigu i misteriós. Apareix moltes vegades relacionada, d'una manera o altra, amb la dona, ja sigui perquè en realitat és una dona maleïda que, per mitjà d'ocults poders màgics, en el seu dia va ser convertida en serp, o bé perquè, gormanda de mena com és, es dedica a xuclar la llet de les dones en edat de criar. Es contenen diverses històries, en què una dona s'ha quedat adormida mentre alleta el seu fill, circumstància que una serp aprofita per atansar-s'hi i fer pessigolles al nadó perquè deixi de popar per uns pocs segons, els justos per amorrar-se ella al mugró. Davant del plor que arrenca aleshores la criatura, la serp també hi troba solució: li posa la cua a la boca a manera de biberó. Però com que d'allà no raja ni una gota de llet, el nadó torna a plorar, ara molt més fort, i desperta la seva mare, la qual, en veure l'escena, fa un enorme xiscler i fa fora la serp d'una manotada. Una altra llegenda que ha arribat fins als nostres dies és la de la serp del torrent d'Emmí, al poble, ara despoblat, de Sendes, a l'Alt Urgell. Un dia, a l'hora de munyir, a casa Emmí es van adonar que una de les seves vaques amb prou feines donava un rajolí de llet. L'endemà va tornar a passar el mateix i el dia següent, també. L'amo de la casa, disposat a trobar resposta a aquell misteri, va anar a espiar el ramat mentre pasturava en un tros una mica allunyat del poble. En un moment determinat, una serp enorme i amb una llarga cabellera va aparèixer entre les roques del torrent, se'n va anar cap a la vaca que no donava llet en munyir-la, es va amorrar al braguer i va començar a xuclar-li la llet. L'home va disparar a la serp amb la seva escopeta i, a l'acte, la bèstia es va convertir en una dona bellíssima

amb una llarga cabellera rossa, la qual va llençar aleshores el seu malefici:

*“Emmí, Emmí,
terra llosana es tornarà fossana”*

I la terra de ca l’Emmí es va tornar erma, el bestiar se’ls va morir en pocs dies i els padrins de la casa tampoc no van superar l’hivern. Els joves d’Emmí no van tenir altra sortida que abandonar el poble i anar a buscar fortuna en un altre indret.

Aquesta llegenda és molt interessant perquè hi pareixen diversos elements: un animal real (la serp) però amb detalls fantàstics (la llarga cabellera); la transformació de l’animal en un ésser humà; i la maledicció. Una maledicció concreta. Normalment, les llegendes que han arribat fins als nostres dies ens parlen de malediccions, però en molt poques es coneix el contingut de la maledicció. En aquesta llegenda, sí.

LA SERP ÉS CONSIDERADA PELS PIRINENCS COM UN ANIMAL AMBIGU I MISTERIÓS

El **llangardaix**, o **lluert**, com li diem a gran part del Pirineu i a altres llocs de Catalunya, és tingut per protector de les persones davant de l’atac traïdor de la serp. Així, si un home està adormit i se li atansa una serp, el lluert va cap al dormilega i li venta uns quants cops de cua a la cara per advertir-lo del perill. Això no obstant, és ben veritat que el lluert, com tots els rèptils, provoca inquietud, por, pànic o fins i tot fòbia a moltes persones. Per als temorosos dels lluerts, la cultura popular té remei infal·lible: un brot de romaní collit la nit de Sant Joan farà fugir el llangardaix més ferotge.

La **llebre** és l’animal símbol de la rapidesa, de la velocitat. Tot el que sigui córrer és cosa de les llebres. Antigament hi havia la creença que la llebre dorm amb els ulls oberts, sempre amatent i vigilant davant de qualsevol perill que es pugui presentar al seu entorn. La llebre la trobem a la toponímia pirinenca i, com no podia ser d’una altra manera, rere el topònim s’hi amaga una llegenda. Conten que la Mare de Déu de Castell-llebre, al terme de Peramola, va ser trobada per un caçador que volia encaçar una llebre. D’aquí vindria, doncs, el nom de l’església i del lloc, encimbellat davant per davant d’una altra església, la de Sant Andreu del Castell, al terme d’Oliana.

L’**àliga**. Hi havia hagut la creença que l’esperit de la tempesta pren cos en una àliga blanca que s’envola i deixa com a rastre un núvol, també blanc, que es va ennegrint fins que esclata la tronada.

El **corb**. Aquest ocell de plomatge completament negre s’associa a la nit tenebrosa i, per extensió, a tot allò que té a veure amb el mal, ja que, segons es creia, va ser creat pel diable. El corb és present en algunes de les versions d’una llegenda molt estesa arreu del Pirineu. És aquella segons la qual una vaca, un vedell o un bou de la cort d’una casa de pagès és atacat, nit rere nit, per un corb, fins que el jove de la casa, en assabentar-se’n, li dispara un tret d’escopeta i l’ocell s’escapa volant, malferit. L’endemà al matí, la vella de la casa no apareix a la cuina a l’hora d’esmorzar. El gendre, estranyat, puja a l’habitació de la sogra i se la troba al llit amb la cama embenada. “Què us ha passat, que heu pres mal?”, li pregunta. “Prou que ho saps tu què va passar ahir a la nit quan vas entrar a la cort amb l’escopeta!”, li respon. La dona, que era bruixa, s’havia convertit en corb per fer mal al bestiar del gendre, a qui odiava sobre manera.

EL CORB. AQUEST OCELL DE PLOMATGE COMPLETAMENT NEGRE S’ASSOCIA A LA NIT TENEBROSA I, PER EXTENSÍO, A TOT ALLÒ QUE TÉ A VEURE AMB EL MAL, JA QUE, SEGONS ES CREIA, VA SER CREAT PEL DIABLE

L’**òliba**. En general, tots els animals nocturns eren tinguts per animals dolents, sovint diabòlics i portadors de malastrugança. N’és un exemple la pobra òliba, tan bonica com és i que, en canvi, segons les antigues creences de muntanya, era presagi de mort. Deien que la gent de la casa on es posava una òliba no trigarien gaire a portar dol.

La **garsa**. Un altre ocell ben bonic i, en canvi, amb tan mala premsa! La llegenda ens assegura que la garsa havia estat una bruixa a qui el seu marit, també bruixot —segons algunes versions, un home llop—, va convertir en garsa per haver-li fet el salt amb un altre bruixot. En aquells temps, les infidelitats es pagaven molt cares.

El **colom**. La simbologia que ha perdurat en el temps i que ha arribat fins als nostres dies és la de la pau. És un símbol universal, abastament conegut. Amb una branqueta de llover al bec representa el colom de l'arca de Noé que va ser enviat a certificar la baixada de les aigües i, en conseqüència, el principi de la fi del diluvi universal. L'església catòlica simbolitza en el colom la Santíssima Trinitat. A l'Alt Urgell, però, el colom el trobem inclòs en la llarga llista d'animals que en realitat són éssers humans encantats o maleïts per una circumstància o una altra. En aquest cas, es conta que la dama del castell de Tost va ser encantada i convertida en colom per una gitana dolenta que li volia usurpar el lloc mentre el senyor era a la guerra. És de suposar que el tal senyor era ni més ni menys que el valerós Arnau Mir, conqueridor de la vall d'Àger, rebatejat en un determinat moment per alguns historiadors com el Cid català.

La **pantigana**. És un insecte de l'ordre dels ortòpters (saltamartins, grills...) que en rascar els èlitres produeix un rac-rac característic. Les plagues d'aquests tipus d'insectes apareixen a l'imaginari pirinenc com a càstig a pobles que, per una causa o una altra, es mereixen un escarment a ulls de la divinitat. També trobem, però, el cas d'una transformació de persona a animal que protagonitza una revenja despietada. Va passar a la Guàrdia d'Ares el dissabte de Festa Major. Es va presentar al ball una noia forastera, que ningú no coneixia. Feia un pam de goig: guapa, alta, ben vestida... L'hereu de cal Múrcio li va demanar un ball i la noia va acceptar complaguda. No van fer un ball sol, sinó uns quants. El noi de seguida va quedar fascinat per aquella desconeguda. Tot de sobte, la noia va dir que se n'havia d'anar i li va preguntar si l'acompanyaria fins a casa.

—De quin poble ets?

—Sóc de Tragó.

—De Tragó? Si fa molts anys que ja no hi viu ningú.

—Em vols acompanyar a casa o no?

A mig camí es van parar a descansar i es van fer un petó d'allò més passional. Mentre es besaven, el noi va sentir una forta fiblada al llavi superior. Va obrir els ulls i va veure davant seu una pantigana horrible. Tal com el tenia agafat pel llavi, la bèstia el va arrossegar per rocams i argelagues. Després es va parar i li va dir:

—Encara que et matés no et faria tan mal com tu m'has fet a mi!

—Jo? Si no et conec de res!

—Fa molts anys, el bestiar de casa vostra va arrasar els horts, els sembrats i els arbres fruiters del meu poble. Ho van fer malbé tot, i la gent de Tragó va haver d'abandonar el poble i fundar-ne un altre, amb el mateix nom, prop de Peramola.

Dit això, la dona pantigana va continuar turmentant l'hereu de cal Múrcio, fins que, havent perdut el coneixement, el deixà abandonat al mig del bosc. Quan el noi va tornar en si, ensangonat i masegat, va tornar cap al poble i els va explicar el que havia passat. Diuen que les cicatrius les va conservar tota la vida.

La **gallina**. És el símbol de la fecunditat. Va ser abans ella o l'ou? No entrarem en l'etern dilema, però sí que explicarem una llegenda molt divertida protagonitzada per les gallines del poble d'Aristot.

El **gos**. El seu simbolisme no pot ser més clar: la fidelitat. Arreu el gos ha tingut caràcter totèmic. Al Pirineu tenim un gos mitològic, el gos Nonell. Es diu que era un gos enorme, blanc i molt pelut, tan pelut que sempre arrossegava els pèls i en deixava el rastre a la neu. També en aquest cas les aparences no són el que semblen: en realitat el gos Nonell no és un gos, sinó un home encantat que paga la penitència dels seus pecats.

El **gat**. És el símbol de l'astúcia. Diuen que quan Nostre Senyor estava fent el gos, el diable va enviar un emisari a espionar com el feia. Com que en aquells temps no es disposava de càmeres de fotos ni de vídeo, l'espia va retenir a la memòria tot el procés de creació del gos i, tot seguit, ho va anar a explicar al diable, que es delia per imitar Déu i fer ell també el gos. Fos perquè l'infor-

me de l'espia contenia algunes incorreccions o perquè el diable era molt maldestre, el fet cert és que l'ésser creat pel maligne no s'assemblava gens al gos creat per Nostre Senyor. I vet aquí que el gos mal fet pel diable va acabar sent el que ara coneixem per gat.

L'ovella. Contràriament a l'estigmatització generalitzada de l'ovella negra i l'ús del terme lingüístic per referir-nos a la persona que destaca negativament d'un col·lectiu ("l'ovella negra de la família", "l'ovella negra de la colla"...), a l'imaginari col·lectiu del Pirineu, el naixement d'un be negre és saludat amb joia perquè s'interpreta com a signe de sort. Al Pallars, per exemple, tenir un be negre o una ovella negra, o burella, porta sort a la casa, té caràcter diví i inspira respecte als pastors. Antigament, la mestressa de la casa obsequiava amb botifarres el pastor a qui li naixia un xai negre. Si l'ovella, a més a més de ser negra, era estelada o coronada, és a dir, que tenia una taca blanca al front, tenia la virtut de guardar el ramat tant dels llamps com dels llops.

La cabra. Les cabres són tingudes per diabòliques, pecadores i portadores de mal. Era freqüent que el diable i les bruixes prenguessin figura de cabra negra. És coneguda la llegenda en què uns pastors van veure com, de sobte, apareixia una cabra negra, que no era dels seus ramats, i s'acostava al foc. Un dels pastors va intentar fer-la fora amb el bastó, però el bastó no l'obeïa. Finalment, el pastor més vell de la rotllana, que sospitava de la veritable identitat de la cabrota, va procedir com s'esqueia en aquells casos: es va treure els rosaris de la butxaca i els va fregar a l'esquena de l'animal. Tot just sentir l'objecte religiós a la seva pell, la cabra va fer un bot i va desaparèixer entre les flames.

El ruc. "Ser l'ase de tots els cops" és una frase feta que defineix a la perfecció la simbologia del ruc: sempre li toca el rebre. En temps antics, a la Cerdanya tenien un personatge de les festes de Carnaval que era conegut com el Rucall o el Burricot. Com el mateix Carnestoltes, també havia deixat el seu testament, que més aviat semblava el del porc per la matança: "La meua carn la deixo als corbs perquè s'afartin;/ la meua pell als timbalers, per fer-ne timbales;/ els meus ossos als flauters, per fer-ne flautes;/ els meus unglots als segadors, per fer-ne didales. La llegenda més estesa amb protagonista ruc és sens dubte, la del ruc al qual lliguen una corda al coll i l'estiren cap a amunt del campanar, fins que la pobra bèstia acaba escanyada. Amb diverses variants, aquesta llegenda apareix a molts llocs, no només del Pirineu, sinó d'arreu de Catalunya. A Solsona n'han fet un espectacle del Carnaval. També és situada a Bescaran.

A L'IMAGINARI COL·LECTIU DEL PIRINEU, EL NAIXEMENT D'UN BE NEGRE ÉS SALUDAT AMB JOIA PERQUÈ S'INTERPRETA COM A SIGNE DE SORT

El cavall. Expressa els instints i desitjos exaltats. És la representació de les passions desbocades, de la luxúria fora de control. Una llegenda molt coneguda té també com a escenari el poble de Bescaran i, de protagonista, un cavall blanc. Sabeu que els de Bescaran van tenir l'oportunitat de ser andorrans? Es veu que, per poder-ho ser, havien de regalar als andorrans un cavall blanc. Van fer una reunió de poble, van triar el millor cavall blanc de tot el terme i, un dia del mes d'agost, uns quants homes del poble es van posar en marxa cap a Andorra escortant aquell preciós exemplar. La cosa va anar bé fins que es va posar a ploure i encara va empitjorar més quan la pluja es va convertir en neu..., en ple mes d'agost! En un tres i no res, tot el paisatge va quedar completament blanc. Va ser aleshores quan el cavall es va posar al trot i de seguit, al galop i..., qui podia ser capaç de trobar un cavall blanc, tan blanc com la neu que ho cobria tot? Del cavall no en van tornar a tenir cap notícia i els bescaranencs van haver de renunciar per sempre més al somni de ser andorrans. D'aquesta llegenda, el romancer Jaume Arnella en va compondre una cançó, que va estrenar a Bescaran l'any 2006 amb motiu de la segona Trobada de cantautors. Per cert, als qui els agrada trobar significat als somnis els diré que, segons la tradició, el fet que una noia somni un cavall blanc és auguri de pretendent ric.

El **bou**. És el símbol del treball. “On vols anar, bou que no llauris?”, diu la dita. Al Pirineu, el bou s’ha revelat, al llarg dels segles, com un gran descobridor de marededéus. Moltes de les marededéus que avui es veneren per aquestes muntanyes van ser trobades per bous. Seria el cas de les de Queralt, Núria o Montgarri, per posar-ne només uns exemples.

La **garsineu**. “Els uns diuen que garsineu era una estranya bèstia, barreja de garsa i de guineu, que poblava alguns boscos de les esquerpes muntanyes pirinenques. Els altres, que era un tractant sinistre que anava sovint a les fires d’Organyà i de Salàs. Com la garsa, posava el nas, o el bec, a tot arreu, i amb l’astúcia i la prudència de la guineu en treia sempre el màxim de profit”. Aquesta definició és d’Otto von Reiherfuchs i la podem llegir al llibre *Records d’un viatge als Pirineus*, publicat a Hamburg el 1853. El nom d’aquest singular ésser de la mitologia pirinenca el va adoptar l’editor Francesc Prats per a la seva editorial, Garsineu Edicions, fundada a Tremp l’any 1985.

EL SIMIOT SE’NS PRESENTA COM UN PERSONATGE MIG HOME MIG SIMI —D’AQUÍ VE EL SEU NOM—, QUE VIU ALS ARBRES I BAIXA ALS POBLES A FER MAL

El **simiot**. A Catalunya, apareix en l’imaginari de diverses comarques. Se’ns presenta com un personatge mig home mig simi —d’aquí ve el seu nom—, que viu als arbres i baixa als pobles a fer mal: destrueix els horts, contamina les aigües, s’emporta les criatures, etc. Al Pirineu, en canvi, el simiot s’adapta al medi més abrupte, als cims més alts de la serralada i, en conseqüència, al rigor hivernal més extrem. És el nostre particular home de les neus, el leti del Pirineu, per dir-ho d’alguna manera. Albert Villaró en parla, del simiot, en un relat en dos parts que va publicar el novembre i el desembre de 1991 a la revista *Pirineu actual*, dins de la secció *Un bestiar pirinenc*, que havia agafat el relleu de *La selva moral*. Els descriu com uns éssers que “caminen drets, sobre dues potes llargues i fortes. No gasten cua. Els braços són també molt llargs. Són capaços de llençar pedres a gran distància i amb molta precisió. El pèl que els cobreix completament és fosc, encara que hi ha el record d’un simiot blanc. El rostre té un aire vagament humà. Són xatos de nas, tenen la barbata esfonsada i grans orelles pelades sobresurten de la closca, en forma d’ou. Amiden entre dos metres i dos metres i mig d’alt, i poden pesar tranquil·lament dos-cents quilos”.

I, amb la seva exquisida i prou coneguda ironia, escriu més endavant que “de vegades baixen a la civilització. En alguna casa de la vall de Civís han estat vistos amb el nas empegat al vidre de la finestra, mirant embadalits els dibuixos animats que feien a la televisió”. La segona part del relat el dedica monogràficament a un simiot que hauria viscut als boscos propers al poble de Forn, al terme de Fígols i Alinyà, l’existència del qual hauria estat recollida per Joan Amades, però que mai no gosà publicar. Era un simiot molt culte, que sabia llegir i que es va revelar com un dibuixant de primera. No parlava, però tenia una manera de ser molt humana. Tan humana era la seva manera de ser que va acabar enamorant-se de l’Angeleta de ca l’Espardenya, amb qui es va escapar i mai més no van aparèixer, cap dels dos, ni en forat ni en finestra.

EL SIMIOT ÉS EL NOSTRE PARTICULAR HOME DE LES NEUS, EL LETI DEL PIRINEU

El **tamarro**. Sens dubte és l’animal més misteriós, popular i divertit del bestiar pirinenc. Diuen que és molt difícil de veure, tan difícil que el fet d’ullar-lo té el seu premi: felicitat i fortuna sense límits per a qui ha tingut aquella sort. Hi ha diverses versions entorn del tamarro. Totes coincideixen, però, en el seu hàbitat: canals, recs i segles, tot el que sigui aigua canalitzada. Quin és el seu aspecte físic? A grans trets, i per simplificar, el podríem definir com una rata molt grossa, però de pèl roig i amb una trompa llarga i estreta acabada en una protuberància circular a manera de ventosa. És perillós? Diuen que té un aspecte ferotge i que fa grans esbuits, però que, davant la presència humana, fuig com un esperitat. De fet, no hi ha constància de cap atac de tamarro a la població. Són populars, encara avui, les sortides a “caçar el tamarro”, una experiència que els pirinencs autòctons conviden a viure als acabats d’arribar i que acostuma a acabar amb el nouvingut amb una mullena de campionat. A diversos indrets d’Espanya, i també a Cuba, tenen el *gamusino*.

Isidre Domenjó